

GEORGETA STOICA, PODOABE POPULARE ROMÂNEȘTI

Editura Meridiane, București, 1976.

Semnalăm apariția, în Editura Meridiane, a volumului „*Podoabe populare românești*” sub semnătura dr. Georgeta Stoica cunoscută cercetătoare a artei populare, prin multele sale studii publicate anterior. De fiecare dată cercetătoarea ne-a obișnuit cu prezentarea unor aspecte mai puțin sau chiar deloc tratate în bibliografia etnografică. Așa se întâmplă și acum cu noua sa carte care (chiar dacă analizează o perioadă istorică relativ limitată, sec. XVIII—XIX, prima jumătate a veacului nostru) se oprește asupra unui domeniu limitat de creație populară — podoabele — oprindu-se insistent asupra cauzelor apariției lor, evoluția lor, concomitent cu evidențierea modului de penetrație și a semnificației lor în viața socială.

Cartea este structurată pe mai multe capitole, titlul fiecăruia sugerând problematica abordată. Primul capital („Eterna contradicție”) se vrea un dialog între a purta și a nu purta podoabe. Cele două păreri au împărțit opinia publică de-a lungul veacurilor în două „partide” imposibil de conciliat. Cu toate acestea, poate moda, poate dragostea oamenilor pentru frumos, au făcut ca podoabele să se mențină în toate epocile. Cu trecerea anilor, iscusința meșterilor a dat la iveală noi și noi forme care adeseori au atins adevărate culmi de frumos și inedit.

Al doilea capitol, intitulat „Aspecte și semnificații”, relevă caracteristicile esențiale ale podoabelor în contextul funcționalității lor. O determinantă a existenței podoabelor a fost și a rămas pînă azi „comportamentul ceremonial” care impunea unei colectivități *ce* și *cînd* anume trebuia să fie purtate anumite piese de podoabă. Așa se explică de ce de-a lungul anilor podoabele au subliniat anumite momente importante din viață (exemplu nunta). O anumită colectivitate purta un anume tip de podoabe, ceea ce însemna că ele puteau fi și un semn de recunoaștere atît a satului, cît și a zonei în care se încadra. Legătura dintre podoabă și starea economică a proprietarului a fost atît de strînsă încît la un moment dat podoaba și banul s-au confundat (salbe de bani, mărgelile cu bani etc.). În decursul vremii între diferitele structuri sociale au intervenit schimbări ori preluări de podoabe, ceea ce a facilitat caracterul mereu

creator al geniului, de fiecare dată adăugându-se sau renunțându-se la ceva, potrivit gustului și cerințelor mediului respectiv.

„Civilizații și podoabe“ este o retrospectivă incursiune în istoria podoabelor și bijuteriilor, surprinzându-se trei etape: prima, în care costumul și podoabele au fost „impersonale“; etapa specificului zonelor de proveniență; etapa contemporană, cu accente impersonale, dar cu o circulație aproape universală.

„Podoabele la români“ este un capitol amplu, o sinteză inedită privind locul și rolul podoabelor în contextul civilizației poporului nostru. Se arată, că datorită poziției geografice a poporului nostru, la răscruce de drumuri între Orient și Occident, „în calea atîtor curente de civilizație, românii au adoptat deprinderilor și gusturilor lor canoanele de artă străină, au inovat și creat într-un mod care a dus la realizarea unor obiecte originale“ (p. 12). Cu toate că nu românii au inventat o serie de podoabe, iar tehnicile de lucru erau identice cu cele utilizate de alte popoare, contribuția poporului nostru este importantă și trebuie avută în vedere chiar într-o analiză europeană a fenomenului.

Nu este indiferentă terminologia cu care se operează într-un astfel de studiu. Autoarea adoptă denumirile uzitate în veacul al XIX-lea și în raport cu ele sînt grupate și examinate podoabele anterioare și posterioare.

La tirguri veneau din Europa de apus sau din Orient o mulțime de mărfuri de tot felul. Cunoașterea temeinică a gamei mărfurilor, a locului lor de proveniență, explică multe din posibilele izvoare de inspirație pentru podoabele și bijuteriile românești.

În anumite perioade, îmbrăcămintea, podoabele și bijuteriile au fost deosebite de la o clasă socială la alta, ceea ce nu exclude faptul că în decursul istoriei au existat destule interferențe, între diferitele categorii de podoabe și bijuterii, indiferent de proveniența și apartenența lor socială.

Podoabele românești relevă o concepție unitară a poporului nostru în privința armonizării materialului și tehnicilor de lucru cu ansamblul vestimentar, prin folosirea ponderată a podoabelor potrivit împrejurărilor, prin asocierea mai multor categorii de podoabe în scopul realizării unui tot indestructibil.

În capitolul următor — „Imaginație și măiestrie“ — se face o analiză minuțioasă a diferitelor podoabe, în contextul epocii, respectiv de la cele mai simple aranjamente de flori pînă la complicata prelucrare a metalelor prețioase. O atenție deosebită se acordă tehnicilor de lucru întilnite în comunitățile rurale: ciocănirea metalului, cizelarea, gravarea, granulara, presarea, filigranarea, traforarea, filetarea, răzuirea, primele trei avînd o pondere mai însemnată.

„Podoabe ceremoniale“. Nunta, ca moment unic în viața omului, este și un prilej adecvat de prezentare a unui costum unic, specific evenimentului. Capitolul se oprește asupra podoabelor purtate atît de femei cît și

de bărbați pe parcursul acestui ceremonial, diferite de la o zonă etnografică la alta.

Variatatea podoabelor se amplifică și în funcție de vârsta purtătorului. Tinerețea este marcată prin strălucirea culorii. Cu trecerea anilor se observă tot mai accentuată renunțarea la paleta unei cromatici bogate preferându-se sobrietatea. Ca și în capitolele anterioare, subiectul este prezentat în funcție de cele două coordonate de bază, evoluția istorică și răspîndirea pe orizontală a fenomenului, altul în fiecare zonă etnografică, și totuși unitar pe întreaga țară prin esența și mesajul său.

„Podoabă și distincție socială“. Din totdeauna omul a dorit să se distingă între semenii lui prin fapte, calități personale, și desigur, nu în ultimul rînd, prin podoabe. Adeseori distincția a dus la fast și bogăție mai cu seamă cînd se preferau materiale scumpe: coral, mărgelile venețiene, argint și aur. În toată țara se purtau înainte vreme coliere din bani de argint, singuri sau în combinații cu mărgel de diferite feluri.

În ansamblul costumului popular, podoabele au și o netăgăduită funcție simbolică, prin formă, culoare, destinație. Inițial podoaba trebuie să fi însemnat ceva, trebuie să fi transmis un mesaj anume, trebuie să fi avut altă semnificație decît simpla dragoste de ornamentare, dar toate aceste începuturi sînt extrem de greu de descifrat, între noi și ele, interpunîndu-se lungi perioade istorice.

În finalul cărții se desprind cîteva concluzii de ordin general și particular. În anumite condiții au apărut anumite piese de podoabă potrivit cerințelor și posibilităților epocii. Cu timpul au fost găsite alte soluții tehnice și cerute alte produse. Așa s-a născut o tradiție din care a luat apoi naștere altă tradiție realizîndu-se firul roșu care unește epocile și zonele. Studiarea podoabelor nu poate fi făcută în afara studierii vieții rurale cu toate aspectele sale de bază: producție, schimburi comerciale, hora satului, ceremonii, datini, obiceiuri, la care luau parte toți sau numai o parte din comunitatea rurală ori din ținutul respectiv.

Un aspect deosebit în legătură cu raportul dintre evoluție și permanență este acela al *mutațiilor funcționale* (exemplu: o piseă de port cu funcție simbolică în trecut a devenit cu timpul element de podoabă). Mutatiile funcționale dau artei populare mobilitate, este elementul dinamic care provoacă schimbări înnoitoare. Evoluția podoabelor coincide și cu permanenta dorință a omului de a-și înfrumuseța mediul său de viață.

Modul de prezentare a materialului, puterea de sinteză a autoarei, ideile noi aduse în atenția cercetătorilor culturii populare, explică și justifică interesul etnografilor, ca și a publicului, pentru această frumoasă carte, rod al unei cercetări de teren îndelungate, al cunoașterii unei bibliografii de excepție. Valoarea informativă și documentară a studiului este potențată și prin grafica lucrării, prin cele 68 fotografii alb-negru și 10 color care ne fixează pe retină neșemuita frumusețe a acestor creații populare românești.